

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

Comisia juridică numiri și imunități

A M E N D A M E N T

la proiectul de lege nr.381/24 pentru modificarea unor acte normative
(*combaterea eficiență a fenomenului corupției electorale și aspectele conexe acestuia*)

În conformitate cu prevederile art. 59 din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr. 797/1996, se prezintă următorul amendament la proiectul de lege nr.381/24 pentru modificarea unor acte normative.

AMENDAMENT

I. La propunerea de modificare a articolului 351 alineatul (33) din Codul de procedură penală textul "și se examinează în mod continuu până la retragerea în deliberare" se substituie cu textul "sau apropiate".

II. La propunerea de modificare a Legii privind partidele politice

Alineatele (1¹) - (1³), vor avea următorul cuprins:

„(1¹) Se interzice, ca fiind exercitare frauduloasă a dreptului la asociere politică, crearea și înregistrarea unui nou partid politic, precum și utilizarea partidului politic deja înregistrat pentru a continua sau a relua în calitate de partid succesori activitatea partidului politic declarat anterior neconstituțional.

(1²) Constatarea succesiunii partidului politic declarat anterior neconstituțional se face de către instanța de judecată ținând cont de conexiunile, de similitudinile substanțiale dintre ambele partide politice, dacă se dovedește prin probe prezentate că partidul politic care a fost creat și urmează a fi înregistrat, sau partidul politic deja înregistrat urmărește continuarea sau reluarea activității partidului politic declarat anterior neconstituțional luând în considerație următoarele circumstanțe:

1) președintele, vicepreședintele partidului politic, membrii organelor executive centrale ale partidului politic, persoana care administrează sau reprezintă partidul la nivel central, indiferent de denumirea pe care o au aceștia conform statutului partidului,

a) au avut un rol sau o participare activă în acțiunile ori în luarea deciziilor care au dus la declararea anterioară a neconstituționalității partidului politic;

b) la momentul săvârșirii faptelor pentru care partidului politic a fost declarat neconstituțional dețineau calitatea de președinte, vicepreședinte, membru a organelor executive centrale și care fără a susține sau a participa la luarea deciziilor sau la comiterea faptelor care au dus la declararea neconstituționalității partidului politic, nu s-au disociat public de aceste decizii sau fapte.

c) au legături puternice, colaborează strâns și în mod repetat cu partidul politic declarat anterior neconstituțional, oferind o imagine de susținere la nivel de partid,

2) organul statutar de conducere a partidului politic la nivel central sau conducerea de facto a partidului politic a stabilit obiective sau a autorizat activități împreună cu partidul politic declarat anterior neconstituțional;

3) partidul politic a fost constituit, este condus sau este reprezentat la nivel central de către persoane care promovează obiectivele, programele sau ideologia partidul politic declarat anterior neconstituțional,

4) actele și discursurile imputabile partidului politic formează un ansamblu care oferă o imagine clară de activitate comună cu partidul politic declarat anterior neconstituțional,

5) există asemănări comune dintre structurile partidului politic, organizarea sau funcționarea acestora cu cele a partidului politic declarat anterior neconstituțional,

6) originea mijloacelor financiare, bunurilor materiale, suportului logistic sau media,

7) orice alte circumstanțe relevante, cum ar fi disponibilitatea de a sprijini cumpărarea voturilor, finanțarea ilegală a partidelor politice, sau alte metode nedemocratice, care permit instanței de judecată să aprecieze această continuitate sau succesiune a partidului politic declarat anterior neconstituțional comparând aceste acțiuni sau informații cu cele care au stat la baza declarării neconstituționalității partidului politic.

(1³) Prevederile alin. (1¹) și (1²) se aplică:

a) în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele prevăzute la alin (1/2 p. 1) lit. a) timp de 5 ani de la data pronunțării Hotărârii Curții Constituționale prin care a fost declarat partidul politic neconstituțional.

b) în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele prevăzute la alin (1/2 p. 1) lit. b) pe durata perioadei de 4 ani de la data pronunțării Hotărârii Curții Constituționale prin care a fost declarat partidul politic neconstituțional.

c) în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele, faptele sau circumstanțe prevăzute la alin (12) p. 1) lit. c), p. 2) - 7), la momentul survenirii premiselor aplicării acestora, dar nu mai târziu de 3 ani după săvârșirea faptei sau după ce au avut loc circumstanțele.

- articolul 8 se completează cu alineatele (3/1) și (3/2), cu următorul cuprins:

„(3/1) Prin derogare de la prevederile alin. (3), în cazul în care, la înregistrarea partidului politic, Agenția Servicii Publice atestă existența unei situații din cele prevăzute la art. 3 alin. (1/1) și (1/2), aceasta va suspenda procedura administrativă și va sesiza Curtea de Apel Centru cu o cerere de chemare în judecată prin care va solicita instanței de judecată să se pronunțe pe marginea caracterului de succesori al partidului politic al cărei înregistrare se solicită în raport cu un partid politic declarat anterior neconstituțional. În baza hotărârii judecătorești definitive, Agenția Servicii Publice emite decizia corespunzătoare prevăzută la alin. (3).

(3/2) În vederea întocmirii și depunerii cererii de chemare în judecată prevăzută la alin. (3/1), Agenția Servicii Publice este în drept să solicite informații relevante de la Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală și Comisia Electorală Centrală.”

- la articolul 22 alineatul (2) se exclude sintagma ”Serviciului de Informații și Securitate,” iar la litera g) din acest alineat sintagma „alin (1¹)” se înlocuiește cu sintagma ”alin. (1¹) și (1²)”.

III. La propunerea de modificare a Codul electoral

- la articolului 16 alin. (2) lit. d) din la primul enunț sintagma „cu funcție de răspundere” se substituie cu cuvintele „funcții publice sau funcții de demnitate publică” și se completează la sfârșit cu cuvintele „sau printr-un act de constatare definitiv.”;

- la articolul 35 la alineatele (12¹) și (13¹) cifra ”55” se substituie cu cifra ”65”.

IV. La propunerea de modificare a art. 9 alin (1) lit b) din Legea nr. 179/2023 privind activitatea contrainformativă și informativă externă, sintagma ”și/sau documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice” se exclude.

La art. 33 din Legea nr. 179/2023 privind activitatea contrainformativă și informativă externă, în denumire și la alineatul (1), textul „și/sau documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice” se exclude.

V. La propunerea de modificare a art. 121 alin. (6) din Legea nr. 54/2003 privind contracararea activității extremiste, textul „societățile emitente de monedă electronică” se substituie cu textul „societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică și furnizorii de servicii poștale în calitate de prestatori de servicii de plată și/sau de emitenți de monedă electronică”.

VI. Codul contravențional se completează cu un nou articol 472 care va avea următorul cuprins:

„Articolul 472 Corupere pentru întruniri organizate

(1) Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor a mijloacelor financiare care nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, în scopul participării la întruniri organizate, dacă fapta nu constituie corupere electorală pasivă sau o infracțiune, prin care se urmărește:

- a) încălcarea ordinii publice;
- b) încălcarea moralității publice, a drepturilor sau a libertăților altor persoane;
- c) publicitate politică;

se sancționează cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea, de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(2) Promisiunea, oferirea sau darea mijloacelor financiare care nu se cuvin în scopul determinării unei persoane de a participa la întruniri organizate, dacă fapta nu constituie o infracțiune și prin aceasta se urmărește:

- a) încălcarea ordinii publice;
- b) încălcarea moralității publice, a drepturilor sau a libertăților altor persoane;
- c) publicitate politică;

se sancționează cu amendă de la 500 la 1000 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 1000 la 1500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea, de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 la 6 luni.

(3) Persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este liberată de răspundere contravențională dacă s-a autodenunțat și/sau a contribuit activ la descoperirea ori la contracararea săvârșirii faptei prevăzute la alineatul (2).

VII. Se propune ca prevederile de modificare prevăzute la art. 35 Cod electoral al Republicii Moldova nr.325/2022 să intre în vigoare la data de 01.01.2026.

Argumentare:

Propunerile de la p. I sunt pentru a asigura o flexibilitatea instanțelor de judecată de a putea numi ședințe de judecată pe cazurile de corupere electorală și cele conexe atât în zilele concesive cât și în zilele apropiate.

Propunerile de la p. II se fac în contextul ce urmează. Comisia de la Veneția a acceptat competența autorităților statului, în anumite condiții, de a interzice, dizolva sau impune măsuri restrictive analoge împotriva partidelor politice. Astfel, Comisia a evidențiat că instrumentele universale și regionale ale drepturilor omului și jurisprudența Curții Europene recunosc faptul că există motive întemeiate pentru restricționarea libertății de asociere, cum ar fi securitatea națională și siguranța publică (inclusiv măsuri menite să contracareze terorismul și extremismul violent), prevenirea dezordinii sau a criminalității și protecția drepturilor și a libertăților altora (a se vedea CDL-AD(2022)051). Potrivit opiniei amicus curiae pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova referitoare la declararea neconstituționalității unui partid politic aprobată de consiliul pentru alegeri democratice la cea de-a 75-a reuniune (15 decembrie 2022) și adoptată de comisia de la Veneția la cea de-a 133-a sesiune plenară (Veneția, 16-17 decembrie 2022), înființarea, funcționarea, interzicerea și dizolvarea unui partid politic sunt, în general,

acoperite de dreptul la libertatea de asociere și la libertatea de întrunire. În opinia Comisiei de la Veneția, aceste drepturi sunt fundamentale pentru buna funcționare a unei societăți democratice.

În calitate de instrumente colective de exprimare politică, partidele politice trebuie să se poată bucura pe deplin de astfel de drepturi, care sunt protejate atât în dreptul internațional, cât și la nivel național. La nivel universal, drepturile fundamentale acordate partidelor politice și membrilor acestora se regăsesc în articolele 18-21 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și în articolele 19 și 22 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (în continuare „PIDCP”). În plus, articolul 25 din PIDCP oferă persoanelor dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși. Organele ONU pentru drepturile omului au elaborat, de asemenea, standarde și soft law pe care statele ar trebui să le aibă în vedere la reglementarea partidelor politice.

La nivel european, articolele 10 și 11 din Convenția europeană a drepturilor omului (în continuare „CEDO”) protejează drepturile la libertatea de exprimare și de opinie și dreptul la libertatea de întrunire și, respectiv, libertatea de asociere.

Dreptul la alegeri libere, în condiții care să asigure exprimarea liberă a opiniei poporului în alegerea legislativului, este, de asemenea, prevăzut la articolul 3 din Protocolul nr. 1 la CEDO. Deși articolul 11 din CEDO nu menționează în mod precis libertatea de a forma partide politice, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, „Curtea Europeană”) a reținut în repetate rânduri că partidele politice intră în sfera de aplicare a articolului 11 din Convenție. În aceeași cheie, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au remarcat că partidele politice sunt asociații și, ca atare, acestea și membrii lor – se bucură de libertatea de asociere, așa cum este definită de articolul 11 din CEDO și de alte tratate internaționale privind drepturile omului.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a subliniat rolul primordial jucat de partidele politice într-o regim democratic. Având în vedere acest rol al partidelor politice, orice măsură luată împotriva acestora afectează atât libertatea de asociere, cât și, în consecință, democrația statului în cauză. Curtea Europeană a reținut, de asemenea, că protecția opiniilor și a libertății de exprimare a acestora în sensul articolului 10 din Convenție reprezintă unul dintre obiectivele libertății de întrunire și de asociere apărute de articolul 11, în special în cazul partidelor politice, astfel încât articolul 11 trebuie analizat în lumina articolului 10.

Conform jurisprudenței constante a Curții Europene, interzicerea și Dizolvarea unui partid politic nu este în general exclusă de articolul 11 din CEDO.

Cu toate acestea, clauzele de limitare prevăzute la paragraful (2) al articolului 11 trebuie să fie interpretate și puse în aplicare în mod strict.²⁰ Articolul 11, paragraful (2) prevede că „Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei ori a drepturilor și a libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.”

Pentru a fi compatibil cu standardele internaționale aplicabile dreptului la libertatea de asociere și de întrunire, orice ingerință trebuie: a) să fie prevăzută de lege, b) să urmărească un scop legitim și c) să fie necesară într-o societate democratică. Sarcina probei pentru a stabili că aceste cerințe sunt îndeplinite îi revine statului.

Curtea Europeană a afirmat în repetate rânduri că, cu condiția ca acestea să nu aducă atingere democrației în sine, programul unui partid, opiniile sale critice cu privire la ordinea constituțională și juridică a țării sau chiar opiniile sau Cuvintele șocante și inacceptabile ale liderilor și/sau ale membrilor partidului nu ar trebui să fie considerate în mod automat o amenințare la adresa ordinii publice sau a integrității teritoriale a unei țări, care să justifice interzicerea sau dizolvarea. Limitările partidelor politice succesoare a partidului politic declarat anterior neconstituțional sunt prevăzute de lege, urmăresc un scop legitim și utilizează mijloace care nu sunt disproporționale, sunt însoțite de suficiente garanții pentru a evita arbitrarul.

În opinia Curții Europene, competența autorităților statului de a dizolva un partid politic ar trebui să se refere doar la circumstanțe excepționale, trebuie să aibă o dimensiune îngustă și să fie aplicată numai în cazuri extreme. Chiar dacă măsura este clar prevăzută de lege, accesibilă și previzibilă (principiul legalității), pentru a se respecta principiul proporționalității în cazurile de dizolvare, Curtea Europeană a mai stabilit că autoritățile trebuie să demonstreze că nu există alte mijloace pentru atingerea obiectivelor declarate care ar constitui o ingerință mai puțin gravă în dreptul la libertatea de asociere (Cauza Adana TAYAD v. Turcia, Cererea nr. 59835/10, 21 iulie 2020, § 36). Curtea Europeană a subliniat că statele părți la CEDO au dreptul de a lua măsuri preventive pentru a proteja democrația atât față de partidele politice, cât și față de entitățile non-partide. Acestea nu pot fi obligate să aștepte până când un partid politic a preluat puterea și a întreprins măsuri concrete pentru a implementa o politică incompatibilă cu standardele Convenției. În cazul în care pericolul acelei politici a fost suficient de bine stabilit și este iminent, statele pot să prevină în mod rezonabil executarea unei asemenea politici înainte de a se încerca punerea ei în aplicare prin măsuri concrete care ar putea aduce atingere păcii civice și regimului democratic al țării (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia, 2003, § 102; CEDO, Herri Batasuna și Batasuna v. Spania, Cererea nr. 25803/04 și 25817/04, 30 iunie 2009, § 81).

Potrivit Curții Europene, o examinare globală a justificării interzicerii sau dizolvării unui partid politic pentru că reprezintă o amenințare la adresa pluralismului și a valorii democratice „trebuie să se concentreze asupra următoarelor aspecte: (i) dacă au existat probe plauzibile că riscul la adresa democrației, presupunând că a fost dovedit, era suficient de iminent; (ii) dacă actul și discursurile liderilor și ale membrilor partidului politic în cauză erau imputabile partidului în ansamblul său; și (iii) dacă actele și discursurile imputabile partidului politic au format un ansamblu care a oferit o imagine clară a unui model de societate conceput și susținut de către partid, care era incompatibil cu conceptul „unei societăți democratice” (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia [GC], Cererea nr.41340/98 și 3 altele, 13 februarie 2003, §§ 101-104).

Pot exista chiar și situații în care nu există măsuri alternative eficiente, iar interzicerea sau dizolvarea partidului politic este inevitabilă: în aceeași serie de cauze, Curtea a recunoscut că pot exista cazuri în care alegerea măsurilor de care dispun autoritățile pentru a răspunde unei „nevoi sociale imperioase” în legătură cu consecințele prejudiciabile percepute legate de existența sau de activitățile unei asociații este inevitabil limitată (CEDO, Gorzelik și alții v. Polonia [MC], Cererea nr. 44158/98, 17 februarie 2004, § 105; CEDO, Ayoub și alții v. Franța, Cererea nr. 77400/14, și alte 2 cauze, 8 octombrie 2020, §§ 119-120.).

Curtea Europeană nu a constatat existența unei încălcări în cauza Ayoub și alții v. Franța, în care autoritățile statului au dispus dizolvarea a două asociații pe baza unei cunoașteri aprofundate a situației politice interne și pe fundalul unui rasism și al unei intoleranțe persistente și accentuate în Franța și în Europa. Comisia de la Veneția a indicat că instrumentele universale și regionale ale drepturilor omului și jurisprudența Curții Europene recunosc faptul că există motive întemeiate pentru restricționarea libertății de asociere, cum ar fi securitatea națională și siguranța publică (inclusiv măsuri menite să contracareze terorismul și extremismul violent), prevenirea dezordinii sau a criminalității și protecția drepturilor și a libertăților altora (Articolul 11 para. (2) din CEDO, articolul 21 din PIDCP). În principiu, Comisia de la Veneția acceptă dreptul autorităților statului, în anumite condiții, de a interzice, dizolva sau impune măsuri restrictive analoage împotriva partidelor politice. În opiniile sale Comisia de la Veneția a susținut că dizolvarea unui partid politic trebuie utilizată doar ca o măsură de ultimă instanță și numai după ce au fost utilizate toate instrumentele juridice mai puțin intruzive disponibile. În acest context, Comisia recomandă ca, atunci când examinează nerespectarea legilor și a reglementărilor, autoritățile statului să utilizeze un spectru larg de sancțiuni disponibile, care au un domeniu de aplicare limitat și un caracter disuasiv (Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, CDL-AD(2020)032 Linii directoare comune privind partidele politice, ediția a 2-a, § 274). Doar atunci când scopul legitim urmărit nu poate fi atins prin mijloace de reglementare mai puțin restrictive, dizolvarea poate fi aplicată ca instrument de ultim resort. Principiul ultimului resort se reflectă, de asemenea, în Rezoluția 1308 (2002) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), care prevede, la paragraful 11, că „un partid politic ar trebui interzis sau dizolvat doar în ultimă instanță” și „conform unor proceduri care oferă toate garanțiile necesare unui proces echitabil” (Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, CDL-AD(2010)024 Linii directoare privind reglementarea partidelor politice, § 225. Comisia de la Veneția și

OSCE/ODIHR, CDL-AD(2020)032 Linii directoare comune privind reglementarea partidelor politice, ediția a 2-a, § 274.)

Fiind cea mai severă sancțiune disponibilă, dizolvarea ar trebui să fie considerată proporțională doar atunci când este impusă în cazurile extreme ale celor mai grave încălcări. Caracterul excepțional al acestei măsuri le impune statelor să justifice dizolvarea unui partid politic prin scopurile specifice urmărite de autorități, în conformitate cu articolul 11(2) din CEDO (și anume, „în interesul securității naționale sau al siguranței publice, pentru prevenirea dezordinii sau a infracțiunilor, pentru protecția sănătății sau a moralității ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora”).

SCOP LEGITIM

Amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova: Potrivit Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 391 din 15.12.2023 Federația Rusă a intenționat să își creeze, prin utilizarea forței, un coridor terestru de acces către Republica Moldova. A recurs la șantaj energetic, reducând considerabil livrările de gaze naturale către țara noastră, cu scopul de a pune presiune pe Guvern și pe întreaga societate. A întreprins acțiuni de destabilizare a țării prin intermediul atacurilor cibernetice și al campaniilor de dezinformare, precum și prin acțiuni de perturbare a ordinii publice.

De asemenea, Federația Rusă s-a implicat în procesele electorale din Republica Moldova pentru a influența sau vicia rezultatul acestora. Un timp foarte îndelungat s-au tolerat o serie de vulnerabilități pe care Federația Rusă le-a exploatat împotriva Republicii Moldova: finanțarea ilegală a partidelor, cvasimonopolurile în economie și pe piața media, corupția în organele de drept și în sistemul de justiție, infrastructura de transport limitată, conectarea insuficientă la piața europeană de energie electrică, dependența semnificativă a sectorului agricol de piața rusă, lipsa unei politici coerente în privința minorităților naționale și a grupurilor etnice, precum și instituțiile publice slabe. Este evident că Federația Rusă nu va renunța curând la acțiunile ostile la adresa Republicii Moldova. Prin urmare, va trebui să învățăm să trăim în condițiile unui război hibrid de lungă durată și înaltă intensitate. Republica Moldova trebuie să dezvolte și să își întărească în mod constant imunitatea față de amenințările de tip hibrid.

Conform p. 18 și 19 din Strategia securității naționale a Republicii Moldova, Federația Rusă și interpușii săi în Republica Moldova reprezintă cea mai periculoasă și mai persistentă sursă de amenințare care, dacă nu este contracarată, poate avea efecte severe pentru statalitatea, democrația și prosperitatea țării. Republica Moldova se confruntă cu următoarele amenințări la adresa securității naționale: 2) operațiunile de tip hibrid desfășurate de Federația Rusă împotriva Republicii Moldova în domeniile politic, economic, energetic, social, informațional, cibernetic etc., cu scopul subminării ordinii constituționale, deraierii cursului european al țării și/sau dezintegrării statului.

Context actual:

La 19 iunie 2023 Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin hotărârea nr. 10 a declarat neconstituțional Partidul Politic „Șor”. Conținutul acestei hotărâri a Curții Constituționale este foarte detaliat și indică faptele comise de anumite persoane, ca motive pentru declararea neconstituționalității partidului politic. Printre ele se enumeră:

1. Partidul Politic „Șor” a participat la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 30 noiembrie 2016. Dna Inna Popenco a fost candidata sa. La solicitarea Comisiei Electorale Centrale, Curtea de Apel Chișinău a anulat, printr-o decizie din 21 octombrie 2016, înregistrarea dnei Inna Popenco în cursa electorală, din cauza utilizării unor mijloace financiare nedeclarate.

2. În februarie-martie 2015, a fost pornită urmărirea penală în legătură cu sustragerea a peste 13 miliarde de lei din activele „Băncii de Economii”. Prin sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 21 iunie 2017, dl Ilan Șor, Președintele Partidului „Șor”, a fost condamnat la 7 ani și 6 luni de închisoare pentru comiterea infracțiunilor de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere și spălare de bani.

3. Partidul „Șor” a participat la alegerile primarului general al municipiului Chișinău din 20 mai 2018. Candidatul său a fost dna Reghina Apostolova. La solicitarea organului electoral, Judecătoria

Chișinău a anulat, printr-o hotărâre din 11 mai 2018, înregistrarea candidatului Reghina Apostolova, din cauza încălcării regulilor privind finanțarea campaniei electorale.

4. Partidul „Șor” a participat la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. După alegeri, au fost validați 7 deputați în Parlamentul Republicii Moldova din partea acestui partid. Totodată, prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2444 din 9 aprilie 2019, s-a constatat obținerea și folosirea de către Partidul Politic „Șor” a unor mijloace bănești din surse ilegale în valoare de 2 090 000 lei. Partidul Șor a fost obligat să vireze această sumă în bugetul de stat.

5. La 19 iunie 2019, președintele partidului, dl Ilan Șor, a părăsit ilegal teritoriul Republicii Moldova, deși avea obligația de nepărăsire a teritoriului țării. Curtea de Apel Cahul a emis un mandat de arest pe numele său și l-a anunțat în căutare.

6. Partidul „Șor” a participat la alegerile parlamentare noi din 15 martie 2020 pentru circumscripția electorală uninominală nr. 38 Hâncești. Candidatul său a fost dl Vitalie Balinschii. Prin Hotărârea nr. 3791 din 4 martie 2020, Comisia Electorală Centrală a constatat că Partidul Politic „Șor” a organizat transportarea alegătorilor și a folosit fonduri financiare și materiale nedeclarate. Comisia i-a solicitat instanței de judecată să anuleze înregistrarea acestui candidat. Printr-o decizie irevocabilă din 13 martie 2020, Curtea Supremă de Justiție a dispus anularea înregistrării candidatului în discuție. În cadrul aceluiași scrutin, Comisia a adoptat Hotărârea nr. 3779 din 4 martie 2020, prin care a constatat că Partidul „Șor” nu a reflectat și nu a declarat toate cheltuielile grupului său de inițiativă și l-a avertizat, dată fiind depășirea plafonului general al mijloacelor financiare. Comisia a dispus lipsirea partidului de alocațiile de la bugetul de stat pentru perioada 4 martie – 31 decembrie 2020.

7. Partidul „Șor” a participat la alegerile locale noi din 21 noiembrie 2021. Comisia Electorală Centrală a constatat folosirea de către Partidul „Șor” a fondurilor materiale nedeclarate și i-a aplicat un avertisment. În cadrul aceluiași scrutin, Comisia Electorală Centrală a constatat că dna Marina Tauber, candidat la funcția de primar al municipiului Bălți din partea Partidului „Șor”, a folosit fonduri financiare și materiale pe care nu le-a declarat, depășind plafonul maxim stabilit. În consecință, organul electoral competent i-a solicitat instanței de judecată anularea înregistrării candidatului Partidului „Șor”, iar prin Hotărârea din 4 decembrie 2021, Judecătoria Bălți, sediul central, a dispus anularea înregistrării candidatului Partidului „Șor”. Ulterior, prin Hotărârea nr. 205 din 8 decembrie 2021, Comisia Electorală Centrală i-a aplicat Partidului „Șor” un avertisment și l-a lipsit de alocații de la bugetul de stat pe o perioadă de un an.

8. Partidul Politic „Șor” a participat la alegerile locale noi din 29 mai 2022. În Hotărârea sa nr. 549 din 7 iunie 2022, Comisia Electorală Centrală a stabilit că Partidul „Șor” a diminuat prețul de piață evaluat pentru materialele promoționale utilizate în campania electorală și l-a atenționat, în acest sens, pe concurentul electoral. Prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 678 din 9 septembrie 2022, Partidul „Șor” a fost sancționat pentru încălcarea disciplinei financiare în contextul alegerilor din 29 mai 2022, inclusiv pentru folosirea unor fonduri materiale nedeclarate și pentru depășirea cheltuielilor peste plafonul admisibil. Sancțiunea a constat în lipsirea partidului de alocații de la bugetul de stat pe o perioadă de șase luni.

9. Din vara anului 2022, după agresiunea Federației Ruse în Ucraina, Partidul „Șor” a desfășurat mai multe proteste în fața edificiilor unor instituții ale statului.

10. În perioada desfășurării protestelor stradale, organele de drept au desfășurat acțiuni de urmărire penală în privința Partidului „Șor” și a unor persoane din conducerea acestui partid. Au fost ridicate mijloace financiare, care, așa cum afirmă reprezentanții autorităților menționate, erau destinate pentru retribuirea cetățenilor care au participat sau care urmau să participe la protestele stradale din municipiul Chișinău.

11. La 26 octombrie 2022, Oficiul pentru controlul activelor străine al Departamentului de Trezorerie al SUA (OFAC) a aplicat sancțiuni economice în privința Partidului Politic „Șor”, în privința lui Ilan Șor, precum și în privința altor persoane, pentru a contracara campaniile persistente ale Guvernului Federației Ruse de influențare negativă și de corupere sistematică desfășurate în Republica Moldova. Biroul pentru Controlul Activelor Străine al Departamentului de Trezorerie al SUA l-a menționat pe Ilan Șor, liderul Partidului ȘOR, prin Ordinul executiv nr. 14024, ca fiind responsabil sau

complice ori ca implicat sau persoană care a dorit să se implice direct sau indirect în alegerile unui guvern străin, pentru sau în numele ori pentru a-i aduce un beneficiu direct sau indirect Guvernului Federației Ruse.

12. Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 13 aprilie 2023 Ilan Șor a fost condamnat la 15 ani de închisoare pentru comiterea infracțiunilor de escrocherie și spălare de bani.

13. Într-o rezoluție din 19 aprilie 2023 Parlamentul European s-a pronunțat în privința provocărilor cu care se confruntă Republica Moldova. Rezoluția a abordat, între altele, și activitatea dlui Ilan Șor.

14. De asemenea, în data de 28 aprilie 2023, Consiliul European a emis o decizie ((PESC) 2023/891)1 privind măsurile restrictive având în vedere acțiunile de destabilizare a Republicii Moldova. Deciziei prevede înghețarea de către statele membre ale Uniunii Europene a tuturor fondurilor și resurselor economice care aparțin, se află în proprietatea, sunt deținute ori controlate, între altele, de dl Ilan Șor, președintele Partidului Politic „Șor”, și de dna Marina Tauber, vicepreședintă a aceluiași partid.

Verificarea constituționalității Partidului „ȘOR” a fost justificată de trei motive principale: 1) presupusa activitate infracțională a fondatorului partidului, a deputaților care reprezintă Partidul „ȘOR” și a membrilor acestuia, 2) neregulile repetate legate de finanțarea partidului politic, sancționate de Comisia Electorală Centrală și 3) epuizarea altor mecanisme legale pentru a corecta comportamentul „Partidului ȘOR”.

În temeiul probelor administrate în cadrul procesului constituțional Curtea Constituțională a ajuns la concluzia că acțiunile Partidului „Șor” aduc atingere suveranității și independenței Republicii Moldova.

Curtea constituțională a notat în Hotărârea sa nr. 10 din 19.06.2023 § 178 că obiectivul Partidului „Șor” de a accede la putere prin metode nedemocratice este dedus din cazurile de finanțare netransparentă a partidului, din protestele organizate și din revendicările exprimate public de liderii partidului. Caracterul persistent al obiectivului urmărit transpare din comportamentul neschimbat al partidului după sancțiunile aplicate și după cazurile de ridicare a sumelor de bani de la curieri. Curtea a reținut că în cazul în care un partid încalcă în mod constant dispozițiile legale și nu depune niciun efort pentru a-și corecta comportamentul, sunt necesare măsuri restrictive, cum ar fi dizolvarea sau pierderea înregistrării (a se vedea Liniile directoare comune privind reglementarea partidelor politice, CDL-AD(2020)032, ediția a 2-a, § 272). Curtea a constatat că Partidul „Șor”, fiind sancționat în repetate rânduri, nu a întreprins niciun efort pentru a-și corecta comportamentul, ci a continuat acțiunile ilegale, iar acest fapt constituie un temei pentru declararea neconstituționalității lui. Curtea Constituțională a indicat (HCC nr. 10 din 19.06.2023 § 179) că finanțarea netransparentă a partidului, care are o natură sistematică, continuă și în proporții semnificative, denotă că ordinea internă a unui partid nu corespunde principiilor democratice. Mai mult, comportamentul partidului de a finanța netransparent activitățile sale a distorsionat conceptele din societate referitoare la asemenea proceduri democratice precum campaniile electorale și dreptul de a vota liber. Din această situație rezultă că odată, ajuns la putere, acest partid va aplica principiile pe care le-a aplicat în interiorul structurii sale și în structura statală, făcând ca voința statului să nu se mai formeze ca urmare a concurenței libere a forțelor politice, ci ca urmare a manifestării unui sistem nedemocratic.

Având în vedere că Partidul Politic „Șor” a continuat să utilizeze resurse financiare netransparente în scopul promovării politicilor nedemocratice și a ignorat toate măsurile care i-au fost aplicate, Curtea Constituțională (HCC nr. 10 din 19.06.2023 § 181) consideră că eventuala participare a acestui partid la procesul de luare a deciziilor politice ar putea submina în mod grav încrederea societății în mecanismele de control ale statului, în principiile statului de drept și în procesul transparent, responsabil și democratic de luare a deciziilor publice.

Continuarea activităților ilegale ale partidului declarat anterior neconstituțional prin intermediul unor partide succesoare;

În cadrul raportului final - Republica Moldova, Alegerile locale, 5 noiembrie 2023 misiunea OSCE a constatat: ”Declarații despre fluxuri semnificative de fonduri din surse ilegale, și îndeosebi din

străinătate, dar și stimulări bănești folosite pentru a influența alegerea cetățenilor au distorsionat campania electorală și au amenințat condițiile echitabile de concurență electorală. În perioada premergătoare alegerilor autoritățile au menționat mai multe cazuri de interferențe din străinătate și au constatat efectul amenințător ale acestora asupra securității naționale (p. 17) Majoritatea interlocutorilor MOA BIDDO au menționat declarații persistente și larg răspândite despre presupusa cumpărare a voturilor.” În timpul campaniei, organele de drept au perchezitionat sediile Partidului Șansă și Partidului Renaștere ca parte a anchetei în derulare privind utilizarea finanțărilor din surse ilegale pentru partidele politice. Procurorul anticorupție a informat MOA BIDDO despre cel puțin șapte anchete separate, inițiate din iunie 2023 pe subiectul finanțării din surse ilegale a partidelor politice. În data de 3 noiembrie Șeful SIS a publicat un raport în care a adus exemple de cazuri de interferențe din străinătate și activități electorale ilegale desfășurate de partidul Șansă. ”CEC-ul, căruia îi revine responsabilitatea de supraveghere a finanțării campaniei, a depus eforturi considerabile ca să asigure că concurenții electorali respectă regulile de finanțare a campaniei. Totuși, problemele de ordin tehnic cu sistemul de raportare și insuficiența de cadre nu i-au permis CEC-ului să verifice și să publice rapoartele financiare eficiente și în timp util. Aspectele ce țin de popularea tabelor online cu date, de asemenea, au avut nevoie de corectări după ce rapoartele au fost dejaprezentate și publicate. Din acest motiv, CEC-ul a ales să nu impună sancțiuni pentru cazurile de prezentare întârziată a rapoartelor, iar unii concurenți electorali au decis să depună suplimentar copii imprimabile ale rapoartelor financiare pentru a face față termenului limită. În data de 8 noiembrie CECul a hotărât să efectueze o verificare complexă a finanțelor partidului politic Șansă după ce înregistrarea candidaților partidului a fost anulate în data de 3 noiembrie” (pag. 21).

Potrivit informației publicată de șeful SIS la 03.11.2023, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova a intrat în posesia informațiilor care atestă indici de pregătire și realizare, începând cu a doua jumătate a anului 2022, pe teritoriul Republicii Moldova, a unui scenariu subversiv de imixtiune externă în afacerile interne ale țării, cu scopul de preluare a controlului politic/ decizional. Organizatorii acestui scenariu sunt afiliați structurilor de proiectare și implementare a unor tehnologii politice din Federația Rusă, conectați la Administrația Președintelui FR și serviciile ruse de securitate. În calitate de autor pe teritoriul RM au fost stabiliți a fi exponenți ai grupului criminal organizat conduse de cetățeanul Ilan ȘOR – persoană inclusă în lista de sancțiuni naționale și internaționale și condamnat la 15 ani privațiune de libertate – sub acoperirea mai multor proiecte politice, în special PP „ȘANSĂ”. Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și documentat oferirea către ”PP ȘANSĂ” care participă la alegerile locale generale din 05 noiembrie 2023 și controlat de I. ȘOR, a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit cele electorale. Aceste fonduri sunt utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele: -coruperea politică a candidaților; -coruperea alegătorilor; -manipularea opiniei publice. Ilan ȘOR, drept urmare declarării neconstituționalității PP „ȘOR” de Curtea Constituțională, a asigurat preluarea PP „Ai Noștri” și redenumirea acestuia în PP „ȘANSĂ”.

La 20 octombrie 2024 a avut loc primul tur al alegerilor prezidențiale. Având în vedere că niciunul dintre candidații la funcția de Președinte al Republicii nu a întrunit cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat la alegeri, Comisia Electorală Centrală a dispus, prin Hotărârea nr. 3130 din 23 octombrie 2024, pentru data de 3 noiembrie 2024, desfășurarea al doilea tur de scrutin. La 3 noiembrie 2024 a avut loc al doilea tur al alegerilor prezidențiale.

Declarația privind constatările și concluziile preliminare ale Misiunii de observare a alegerilor formată de Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Adunarea Parlamentară a OSCE, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei și Parlamentul European conține mai multe mențiuni privind alegerile desfășurate, printre care: ”Dificultățile create de interferența străină și schemele de cumpărare a voturilor au continuat să se răsfrângă asupra campaniei pentru turul doi de scrutin.” ”Organele de drept, numeroși actori internaționali și societatea civilă au proclamat că Moldova este ținta unui război hibrid în desfășurare, direcționat din străinătate, ce include diverse forme de interferență manipulativă pentru a destabiliza țara, finanțare ilicită a actorilor politici, campanii de dezinformare și atacuri cibernetice.” ”Organele de drept au intensificat acțiunile de investigație și au

publicat frecvente actualizări asupra noilor constatări, documentând amploarea rețelei ierarhice direcționate din străinătate cu scopul de a influența rezultatele alegerilor și referendumului. Autoritățile au declarat că rețeaua includea 130 de lideri în teritoriul țării, aproape 2000 de angajați la secțiile de votare, peste 50.000 de activiști și peste 80.000 de oameni care au primit între 800 și 1500 MDL pentru a vota conform instrucțiunilor, stimulentele financiare transferate prin contul băncii rusești Promsvyazbank sunt estimate la 15 milioane USD în luna septembrie și 24 milioane USD în luna octombrie.”

Potrivit unui comunicat de presă din 28.10.2024 a procurorului general ”Coruperea electorală și finanțarea partidelor politice orchestrate de „gruparea criminală Șor” au atins o amploare fără precedent. Începând cu septembrie 2022 și până în prezent, din Federația Rusă în Republica Moldova au ajuns fluxuri masive de bani ilegali. Inițial – prin contrabandă sau criptomonede, iar ulterior – prin intermediul unei bănci rusești aflată sub sancțiuni internaționale. 50 de milioane de lei au fost ridicați și confiscați. 28 de persoane au fost reținute, iar 35 sunt învinuite. Partidele politice sau concurenții electorali susținuți de Șor au fost finanțați, începând cu septembrie 2022 printr-o serie de mecanisme: transport direct din Federația Rusă, prin contrabandă, tranzacții cu criptomonedă, finanțarea directă a persoanelor fizice sau juridice. Șeful Procuraturii Generale a precizat că fiecare etapă a investigației este intens contestată de avocați, de multe ori „din motive absurde”, în încercarea de a întârzia sau împiedica procesul de urmărire penală.

Potrivit unui comunicat al Departamentului american de Stat, Rusia a depus toate eforturile pentru a submina procesul electoral din Republica Moldova, inclusiv prin finanțare ilicită, cumpărare de voturi, dezinformare și atacuri cibernetice. Referința vizează atât alegerile prezidențiale din 20 octombrie, cât și referendumul privind integrarea europeană, unde cetățenii au votat pentru modificarea Constituției în favoarea aderării la Uniunea Europeană.

Și Comisia Europeană a denunțat, atunci, un „amestec fără precedent al Rusiei” în referendumul și alegerile din Republica Moldova din anul 2024. În Declarația comună a Înalțului Reprezentant Josep Borrell și a Comisiei Europene privind alegerile prezidențiale și referendumul constituțional din 21.10.2024 se indică că potrivit raportului publicat de BIDD0 al OSCE, organele de drept, numeroși actori internaționali și societatea civilă au afirmat că Republica Moldova este ținta unui „război hibrid” în curs de desfășurare, dirijat din străinătate, care include diverse forme de interferență manipulative pentru destabilizarea țării, finanțarea ilicită a actorilor politici, campanii de dezinformare și atacuri cibernetice.

La 12.12.2024 au avut loc audieri Parlamentare privind fraudele electorale semnalate în cadrul scrutinelor electorale din anul 2024.

Procurorul general a anunțat în ședința de plen că, în decurs de mai puțin de o lună, au fost pornite 84 de cauze penale ce vizează infracțiuni cu privire la procesul electoral, dintre care 70 – privind fapte de corupere electorală, un caz – privind falsificarea rezultatelor votării, trei cauze – privind încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale. În instanță au fost expediate cinci cauze. „Fără a dramatiza situația, pot afirma cu certitudine: 84 de dosare nu este altceva decât o parte mică a infracțiunilor înregistrate și documentate.” Procurorul general a menționat că, anul viitor, „nu vom avea un exercițiu electoral simplu în ceea ce privește asigurarea votului liber exprimat”. Potrivit lui, schemele de corupție electorală sunt încontinuu regândite, remodelate și adaptate. „Dacă noi inițial încercam și pescuim genți de bani, la moment în cauzele penale care pleacă în judecată, banii sunt transferați. Vorbim de implicarea băncilor străine. Evoluția și tendința de corupere electorală nu a dispărut, însă vom încerca să fim maxim eficienți.”

Directorul Centrului Național Anticorupție a prezentat în ședința de plen din 12.12.2024 raportul menționând că Centrul Național Anticorupție a pornit 30 de cauze penale pe perioada desfășurării campaniei electorale a alegerilor prezidențiale și referendumului constituțional. Dintre acestea, șapte au fost transmise procuraturilor municipale pentru a fi expediate instanței de judecată.

Totodată, instituția a efectuat 500 de percheziții în regiunile țării, iar 150 de persoane au statut de bănuți, printre acestea fiind consilieri municipali, pretori, dar și cetățeni simpli. De asemenea, CNA

a aplicat sechestre în valoare de peste 57 de milioane de lei. Până la sfârșitul anului 2024, CNA urmează să transmită în instanța de judecată încă șase cauze penale inițiate pentru corupere electorală.

Raportul a fost prezentat în plenul Parlamentului de către directorul Serviciului de Informații și Securitate, care a comunicat că în perioada electorală din 2023, pentru a compromite alegerile locale, Rusia a cheltuit peste un miliard de lei. În acest an, aceleași cheltuieli au fost depășite încă din luna aprilie, a precizat șeful SIS. Potrivit lui, în prezent, vorbim de o sumă de ordinul sutelor de milioane de dolari alocați de Federația Rusă pentru interferențe în Republica Moldova, pe diferite canale. „Azi, vorbim în special de imixtiunea în procesul electoral, dar de fapt sunt mult mai multe paliere. Sunt camuflate, sunt acoperite, nu vizează doar grupul criminal Șor. Se extinde și pe alte paliere, dar aici mă opresc”.

Urmare a audierilor parlamentare privind fraudele electorale semnalate în cadrul scrutinelor electorale din anul 2024, prin Hotărârea Parlamentului nr. 285 din 12.12.2024, s-a constatat că scrutinele electorale desfășurate în anul 2024 au fost afectate de provocări majore ce vizează:

a) finanțarea ilegală a campaniei electorale și coruperea alegătorilor în proporții deosebit de mari, acțiuni care sunt de natură să afecteze procesele democratice;

b) sfidarea legislației electorale și a normelor privind raportarea financiară prin crearea unor entități politice noi și susținerea unor candidați formal independenți, dar, de facto, controlați de către membrii partidului politic declarat neconstituțional, acțiuni care urmăresc să compromită integritatea procesului electoral și să submineze spiritul democratic al legii, demonstrând intenția de a păstra o influență asupra rezultatului electoral contrar deciziilor Curții Constituționale și voinței poporului RM [...].

În acest context, în continuare este necesar de examinat atent informațiile și datele oficiale existente în spațiul public cu privire la persistența, pericolul și complexitatea fenomenului corupției politice și electorale, precum și finanțarea ilegală a partidelor politice și a campaniilor electorale, efectuate de către partidele derivate / asociate / controlate de către un partid politic declarat neconstituțional prin Hotărâre a Curții Constituționale.

După ce Curtea Constituțională a declarat Partidul Șor neconstituțional, într-o perioadă scurtă de timp, au fost create alte formațiuni afiliate oligarhului, iar mai mulți lideri și membri ai partidului declarat neconstituțional s-au regăsit și au activat în alte partide afiliate aceleiași persoane, care sunt conduse de același persoane și persoane apropiate și afiliate. În așa fel s-a asigurat transferul infrastructurii PP „ȘOR” declarat neconstituțional și a exponenților fostei structuri de partid către alte partide succesoare, realizând de fapt o reorganizare a partidului declarat neconstituțional.

În cele din urmă, autoritățile statului au epuizat toate mijloacele disponibile pentru a împiedica activitatea ilegală a unui partid declarat anterior neconstituțional prin intermediul unor partide succesoare, continuând astfel practicile ilegale de finanțarea ilegală a partidelor succesoare și a campaniilor electorale ale acestuia, însă fără niciun rezultat. Activitatea partidului declarat anterior neconstituțional prin intermediul partidelor succesoare, cooperarea acestora cu reprezentanții unei țări străine și finanțarea acestuia de către Federația Rusă subminează suveranitatea și independența Republicii Moldova. Instituțiile statului nu ar trebui să mai aștepte ca pericolele constatate să fie remediate prin intermediul altor legi civile sau penale. Modificarea propusă urmează a fi oferit un mecanism eficient autorităților statului să împiedice înregistrarea sau activitatea partidelor considerate „succesoare” unui partid interzis anterior.

Astfel, limitarea activității partidului politic în baza legilor civile sau penale se aplică pentru fapte care au avut loc în trecut, iar interzicerea partidelor succesoare ale partidului politic declarat anterior neconstituțional are caracterul unei măsuri preventive. Această măsură juridică, nu are ca scop sancționarea pentru faptele comise, ci urmărește, în principal, prevenirea apariției unor pericole viitoare pentru ordinea democratică constituțională.

Preeminența dreptului și pluralismul politic ar putea fi afectate dacă un partid politic declarat anterior neconstituțional își continuă activitatea ilegală prin intermediul altor partide succesoare, continuă finanțarea ilegală a partidelor succesoare, corupe alegătorii și acestea au un caracter sistematic,

continuu și proporții semnificative. Partidele succesoare a partidului declarat neconstituțional au asemănări substanțiale în modul de organizare și funcționare, sunt finanțate ilegal, sunt antrenate în coruperea politică a candidaților în cadrul alegerilor, coruperea liderilor politici și de opinie, a reprezentanților societății civile, coruperea alegătorilor și manipularea opiniei publice, au scopul distorsionării și influențării procesului electiv, atentând la ordinea constituțională și statul de drept din Republica Moldova.

Necesitatea măsurii într-o societate democratică:

Nu doar că este necesar ca măsura dizolvării să fie luată în vederea atingerii unui scop legitim, dar trebuie, de asemenea, să fie necesară într-o societate democratică, excepțiile de la regula libertății de asociere trebuie interpretate strict și doar motive convingătoare și imperioase pot justifica restricții ale acestei libertăți.

În situația în care partidul politic neconstituțional s-a reorganizat și a activat o perioadă de timp prin intermediul partidelor politice succesoare, este necesar de interzis reorganizările ulterioare din partide succesoare în altele care succed acestora pentru a camufla astfel reorganizarea în a doua etapă a partidului neconstituțional, să fie prevăzute mecanisme clare de apărarea intereselor statului, democrației și combaterea amenințărilor în adresa securității statului. Lupta împotriva corupției electorale, inclusiv împotriva finanțării netransparente a partidelor politice, este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept. În Hotărârea nr. 10 din 19 iunie 2023 privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor” § 105, Curtea Constituțională a reținut că finanțarea transparentă a partidelor politice și a campaniilor electorale reprezintă un principiu care stă la baza alegerilor democratice. În realizarea unor convenții internaționale, Republica Moldova s-a obligat să combată corupția politică și să întreprindă măsuri de sporire a transparenței finanțării candidaturilor la un mandat public electiv și, eventual, a finanțării partidelor politice (a se vedea Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției din 31 octombrie 2003 și Recomandarea (2003) Comitetului Miniștrilor pentru statele membre comune împotriva corupției în materie de finanțare a partidelor politice și de campanii electorale). Curtea Europeană a recunoscut necesitatea supravegherii activităților financiare ale partidelor politice în scopul responsabilizării și transparentizării activității lor, care asigură încrederea publică în procesul politic. Dat fiind rolul primordial jucat de partidele politice în funcționarea corespunzătoare a democrației, publicul general are interesul ca acestea să fie monitorizate și ca cheltuielile lor ilegale să fie sancționate, în special în cazul partidelor politice care beneficiază de fonduri publice (Cumhuriyet Halk Partisi v. Turcia, 26 aprilie 2016, § 69). Curtea Europeană a reținut că statele beneficiază de o marjă de apreciere relativ largă la stabilirea sancțiunilor pe care le vor impune partidelor pentru tranzacțiile lor financiare ilegale (Cumhuriyet Halk Partisi v. Turcia, § 70).

Interzicerea finanțării partidelor politice de către state străine este necesară pentru menținerea suveranității naționale (Parti nationaliste basque – Organisation régionale d’Iparralde v. Franța, 7 iunie 2007, § 47)

Articolul 16 din Recomandarea Rec(2003)4 a Comitetului Miniștrilor față de statele membre privind normele comune împotriva corupției în materie de finanțare a partidelor politice și de campanii electorale²² stabilește faptul că statele ar trebui să sancționeze de o manieră efectivă, proporțională și disuasivă încălcarea normelor privind finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale. În comentariile acestui articol se menționează că statele pot stabili singure care vor fi aceste sancțiuni și că una dintre sancțiuni poate consta în dizolvarea partidului. Utilizarea efectivă a sancțiunilor este importantă pentru descurajarea partidelor politice și a candidaților electorali să încalce normele privind finanțarea politică și pentru redarea încrederii publice în procesul politic.

Prin urmare, în conformitate cu articolul 11 din CEDO și cu articolul 22 din PIDCP, limitarea impusă asupra drepturilor partidelor politice succesoare ale unui partid politic declarat anterior neconstituțional este fie necesară într-o societate democratică, este proporțională în natură și în timp și eficientă în atingerea scopului specificat. Existența unei „nevoi sociale imperioase” și a unor motive „relevante și suficiente” care să dicteze neînregistrarea unui partid succesori sau dizolvarea unui partid politic succesori al partidului politic declarat anterior neconstituțional este dictată și de proporțiile prin care în alegerile din 2024 s-au cumpărat alegătorii inclusiv prin intermediul unor partide succesoare ale partidului declarat anterior neconstituțional, de către situația actuală și amenințările iminente în adresa

democrației, a securității naționale, ordinii de drept, prevenirea infracțiunilor de corupere electorală și finanțare ilegală a partidelor politice, protecția moralei, a drepturilor și a libertăților altora. Toate acestea stabilesc legături clare cu obiectivele legitime indicate la al doilea paragraf din articolul 11 din Convenție.

Comisia de la Veneția afirmă că un partid politic poate comite infracțiuni ca înșelăciunea, abuzul de încredere și spălarea de bani în scopul de a aduce atingere pluralismului politic și valorilor democratice. Comisia a mai observat că, în mod evident, situația generală din țară reprezintă un factor important la evaluarea utilizării de un partid a mijloacelor necorespunzătoare sau chiar ilegale pentru a deturna alegătorii de la alte partide sau chiar a folosirii resurselor pentru a submina corectitudinea sau integritatea competiției politice, conducând la denaturări ale procesului electoral, prin avantajul obținut în mod incorect, susținut de finanțări străine neautorizate.

Interzicerea unui partid politic succesori al partidului declarat anterior neconstituțional este considerată necesară într-o societate democratică inclusiv din cauza continuării astfel în mod continuu într-o perioadă îndelungată a practicilor ilegale ale partidului declarat anterior neconstituțional de a finanța partidele succesoare, de a corupe alegătorii în proporții foarte mari utilizând mijloace din partea unor state străine, astfel sunt folosite partidele succesoare unui partid politic declarat anterior neconstituțional pentru a urmări scopuri incompatibile cu Constituția și legile țării, subminând astfel corectitudinea sau integritatea competiției politice, conducând la denaturări ale procesului electoral, reprezentând o amenințare la adresa securității naționale, contravenind obligațiilor internaționale ale statului Republica Moldova de a combate corupția, inclusiv corupția electorală.

Acest fapt este valabil în special pentru statele care au apărut ca țări suverane în spațiul post-sovietic, cum este și Republica Moldova, pentru a preveni influența altor state asupra vieții politice interne.

Așa cum prevede articolul 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul drepturilor și al libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor „prevăzute de lege”. Principiul legalității presupune îndeplinirea standardului calității prevederilor legale aplicabile (a se vedea HCC nr. 9 din 11 aprilie 2023).

Din textul modificărilor propuse la art. 3 se prevede că interdicția unui partid politic este aplicabilă față de două situații: a) când se crează și după aceasta se încearcă înregistrarea unui nou partid politic, b) când se utilizează un partid politic deja înregistrat. În ambele cazuri când acestea urmăresc continuarea sau reluarea în calitate de partid succesori activitatea partidului politic declarat anterior neconstituțional.

Instanța de judecată va decide asupra calității de succesori al partidului politic declarat anterior neconstituțional.

Conform proiectului de lege constatarea succesiunii partidului politic declarat anterior neconstituțional se face de către instanța de judecată. Curtea Europeană a notat că articolul 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție nu exclude situațiile în care domeniul de aplicare și condițiile unei măsuri restrictive pot fi stabilite în detaliu de către legislator, lăsându-le instanțelor de drept comun sarcina de a verifica dacă o anumită persoană aparține categoriei sau grupului reglementat de legea în discuție (*Ždanoka v. Letonia*, § 125). Comisia de la Veneția a reiterat că regulile generale referitoare la procesul echitabil ar trebui să se aplice în cazul procedurilor judiciare care implică partidele politice (Comisia de la Veneția, CDL-AD(2007)002, Comentarii privind conformitatea Legii privind partidele politice din Republica Armenia cu standardele internaționale (opinie amicus curiae la cererea Curții Constituționale a Armeniei), para. 9).

Luând în considerare rolul fundamental al partidelor politice în funcționarea unei democrații pluraliste, Comisia de la Veneția a subliniat în opiniile sale importanța unor principii-cheie privind interzicerea sau dizolvarea partidelor politice: (1) natura excepțională a interzicerii sau a dizolvării, care trebuie utilizată doar ca mijloc de ultimă instanță (2) proporționalitatea dizolvării sau a interzicerii în raport cu scopul legitim urmărit și (3) necesitatea dizolvării într-o societate democratică și (4) interzicerea sau dizolvarea partidelor politice numai prin intermediul unor proceduri judiciare independente, în care sunt garantate principiile echității, procesului echitabil și a transparenței. În cauza *Etxeberria și alții v. Spania*, 30 iunie 2009, cererile reclamantilor de a participa la alegeri au fost anulate

prin hotărâri judecătorești definitive, pentru că autoritățile au constatat că reclamanții au continuat activitățile partidelor politice declarate ilegale. Curtea Europeană nu a constatat încălcarea dreptului de a candida la alegeri, de vreme ce legea care permitea anularea înregistrării le putea fi aplicată doar candidaților care au legături puternice și dovedite cu partidele politice declarate ilegale. Curtea a observat că autoritățile au luat deciziile de excludere a candidaturilor pe o bază individuală și instanțele interne au constatat fără echivoc o legătură cu partidele politice declarate ilegale după o audiere în timpul căreia grupurile au putut formula observații (a se vedea §§ 52-56). Curtea Europeană a stabilit două condiții cu privire la modul în care un partid politic poate promova o modificare a legii sau a structurilor juridice și constituționale ale statului: 1) mijloacele utilizate în acest scop trebuie să fie legale și democratice și 2) schimbarea propusă trebuie să fie ea însăși compatibilă cu principiile democratice fundamentale. Astfel, în absența unor probe a intențiilor nedemocratice în programul sau în activitățile partidului, măsurile drastice luate cu privire la partidele politice au determinat Curtea Europeană să constate încălcări ale articolului 11. Anume din acest motiv se propune ca constatarea succesiunii partidului politic declarat anterior neconstituțional să se facă de către instanța de judecată ținând cont de conexiunile, de similitudinile substanțiale dintre ambele partide politice, dacă se dovedește prin probe prezentate că partidul politic care a fost creat și urmează a fi înregistrat, sau partidul politic deja înregistrat urmărește continuarea sau reluarea activității partidului politic declarat anterior neconstituțional.

Conform modificărilor propuse la art. 3 din lege, constatarea succesiunii partidului politic declarat anterior neconstituțional se face de către instanța de judecată ținând cont de următoarele circumstanțe:

1) președinții și vicepreședinții partidelor politice, membrii organelor executive centrale ale partidelor politice, care administrează sau reprezintă partidul la nivel central, indiferent de denumirea pe care o au aceștia conform statutului partidului,

- au avut un rol sau o participare activă în acțiunile ori în luarea deciziilor care au dus la declararea anterioară a neconstituționalității partidului politic; Un partid politic ai cărui lideri incită la violență sau propun o politică care nu respectă democrația sau care urmărește distrugerea democrației și ignorarea drepturilor și libertăților recunoscute într-o democrație nu poate pretinde protecția Convenției împotriva sancțiunilor impuse din motivele menționate în clauza articolul 11 din CEDO (Yazar și alții v. Turcia, Cererile nr. 22723/93, 22724/93 și 22725/93, 9 iulie 2002, § 49.)

Legea națională prevede obligații speciale față de președinții, vicepreședinții partidelor politice, membrii organelor executive centrale ale partidelor politice, indiferent de denumirea pe care o au acestea conform statutului partidului (art. 3 alin 1 lit. e 5 din Legea 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale).

Legislația națională prevede că fiecare partid politic este obligat să dispună de foruri de conducere (adunarea generală a membrilor sau a delegaților partidului) și de organul executiv indiferent de denumirea pe care o au acestea conform statutului partidului. Acestea funcționează atât la nivelul central de conducere a partidului, cât și la nivelul organizațiilor teritoriale ale acestuia (art. 14 alin. (2) din Legea privind partidele politice nr. 294 din 21 decembrie 2007). De asemenea, statutul partidelor politice trebuie să prevadă în mod obligatoriu organele executive ale partidului, procedura de alegere a acestora, modul de activitate și împuternicirile lor (a se vedea articolele 13 alin. (1) lit. h) din Legea privind partidele politice nr. 294 din 21 decembrie 2007).

Având în vedere aceste reglementări, nu ar putea apărea dificultăți la înțelegerea noțiunii „președinții, vicepreședinții, membrii organului executiv la nivelul central al partidului”.

Aceste prevederi îi au în vedere pe membrii organelor executive centrale, nu și pe membrii organelor executive locale ale partidelor declarate neconstituționale. Administratorii sau reprezentanții partidului la nivel central sunt persoanele care administrează sau reprezintă partidul la nivel central, acele persoane împuternicite cu funcții de conducere sau administrare, reprezentare, direcționare, organizare, coordonare, antrenare și control a activității partidului politic la nivel central. Partidul politic poate avea și lideri informali, care nu au nici o calitate formală de conducere, dar au calitate de reprezentare a partidului, căruia partidul sau și societatea îi recunoaște o poziție înaltă în partid, de

exemplu (președinte de onoare, lider ș.a.) care nu are o calitate formală, o calitate înregistrată oficial, dar în același timp poate fi persoana care adoptă decizii importante la nivel de conducător, reprezintă partidul la nivel național sau și internațional, poate fi cel care oferă briefinguri și anunțuri de presă din numele partidului, anunțurile care s-au decis la nivel de partid. În condițiile Codului electoral nr. 325/2022 și al actelor normative conexe, reprezentantul poate reprezenta partidul sau un bloc electoral și dispune de drepturi importante, inclusiv împuterniciri a depune actele necesare pentru înregistrarea concurenților electoral în cadrul alegerilor și pot solicita modificarea listei candidaților și a supleanților în alegeri.

La p. 1) lit. a) se prevăd persoanele care au avut un rol sau o participare activă în acțiunile ori în luarea deciziilor care au dus la declararea anterioară a neconstituționalității partidului politic; Proiectul de lege face o distincție clară între partidul politic care a fost declarat neconstituțional și drepturile membrilor acestui partid. Interzicerea partidului nu este de natură să afecteze în mod direct drepturile fundamentale ale tuturor acestor cetățeni. Astfel, restricțiile se bazează pe criterii obiective care să aibă în vedere rolul jucat de președinții și vicepreședinții partidelor politice, membrii organelor executive centrale ale partidelor politice, care administrează sau reprezintă partidul la nivel central la acțiunile pentru care partidul politic din care făcea anterior parte a fost declarat neconstituțional.

Proiectul de lege are un grad suficient de individualizare, așa cum îl impune articolul 3 din Protocolul nr. 1, le permite instanțelor de drept comun să examineze dacă o anumită persoană aparține sau unei categorii.

În cauza *Ždanoka v. Letonia*, Partidul Comunist leton, în care reclamanta ocupa o funcție de conducere, a fost declarat neconstituțional pentru că a participat la organizarea unei lovituri de stat, după declararea independenței Letoniei. La patru ani de la interzicerea partidului, a fost adoptată o lege care le interzicea persoanelor să candideze la alegeri dacă autoritățile au stabilit, printr-o hotărâre judecătorească definitivă, că au participat activ la organizarea loviturii de stat. Reclamanta a solicitat să fie înregistrată în calitate de candidat la alegerile parlamentare, însă cererea i-a fost respinsă pentru că anterior autoritățile au constatat, într-o procedură judiciară separată finalizată, că a participat activ la lovitura de stat organizată de Partidul Comunist leton. În acel caz, Curtea Europeană nu a constatat încălcarea dreptului de a candida la alegeri, deoarece restricția îi privea doar pe cei care „au participat activ” la activitățile partidului la momentul faptelor. Curtea a reținut că acest fapt confirmă că legiuitorul a făcut distincția clară între diferitele forme de implicare în activitatea partidului a foștilor săi membri. De asemenea, legea le permitea persoanelor afectate să pună în discuție, în fața unui tribunal, încadrarea lor în categoriile de persoane definite de legislator. Curtea Europeană a considerat că legea era clară și precisă în definirea categoriei de persoane care cad sub incidența ei și, de asemenea, era suficient de flexibilă pentru a le permite instanțelor de drept comun să examineze dacă o anumită persoană aparținea sau nu acestei categorii. În concluzie, Curtea a reținut că legea în discuție avea un grad suficient de individualizare, așa cum îl impune articolul 3 din Protocolul nr. 1 (a se vedea §§ 126-128).

Propunerea din amendament mai prevede și persoanele care la data pronunțării hotărârii de neconstituționalitate a partidului politic dețineau calitatea de președinte, vicepreședinte, membru a organelor executive centrale, deputați în Parlament ai acestui partid politic și care fără a susține sau a participa la luarea deciziilor sau la comiterea faptelor care au dus la declararea neconstituționalității partidului politic, nu au condamnat sau nu s-au disociat public referitor la aceste decizii sau fapte. În Hotărârea CEDO EUSKO ABERTZALE EKINTZA – ACCION NACIONALISTA VASCA (EAE-ANV) versus Spania (nr 40959/09) din 15.01.2013 s-a constatat că instanța spaniolă a făcut referire și la comportamentul partidului politic care a justificat sau scuzat atacuri împotriva vieții sau a integrității fizice a persoanelor, fără a condamna atacuri comise între alegerile din martie 2007. Instanța spaniolă a indicat că refuzul condamnării [actelor teroriste], combinat cu acte și comportamente grave și repetate, permite să se concluzioneze că există o acomodare cu teroarea împotriva coexistenței organizate în cadrul unui stat democratic. În ședința plenară a consiliului municipal din 30 iulie 2002, Batasuna a refuzat să condamne campania de amenințări la adresa consilierilor Partidului Socialist Basc (PSE-EE) din municipiul Amorebieta 34. Curtea Supremă a Spaniei a reținut că activitatea partidelor politice reclamante, manifestată printr-un comportament conform unei strategii predefinite de organizația teroristă ETA, a constat în „acordarea de asistență și sprijin politic acțiunilor organizațiilor teroriste în scopul răsturnării ordinii constituționale sau tulburării grave a liniștii publice. În timp ce alte

comportamente, cum ar fi refuzul Batasuna și al liderilor săi de a condamna atacul din Santa Pola din 4 august 2002, urmăreau să „justifice acțiunile teroriste și să minimizeze drepturile fundamentale ale acestora” (altor persoane). Curtea CEDO în acest caz a indicat că urmează a se lua în calcul și comportamentul unui partid politic care a justificat sau scuzat atacuri la viața sau integritatea fizică a persoanelor și nu le-a condamnat și care a participat la activități care au tendința de a tolera acțiunile teroriste, astfel dorința partidului EAE-ANV este de a se prezenta public în fața alegătorilor săi ca un partid fiind în deplin acord și colaborând deplin cu partidul dizolvat Batasuna. Faptul că dizolvarea unui partid s-a întemeiat și pe absența unei condamnări nu este contrar Convenției, comportamentul politicianilor cuprinzând de obicei nu numai acțiunile sau discursurile lor, ci și, în anumite circumstanțe, omisiunile sau tăcerile lor, care pot echivala cu luarea de poziții și să fie la fel de grăitoare ca orice acțiune de susținere declarată.

În acest caz nu sunt cenzurate opiniile politice prin intermediul interdicției unui partid politic și al dizolvării partidului în cauză, sunt vizate inacțiunile liderilor unui partid politic sau cei care reprezintă partidul la nivel național sau în organele supreme ale statului - referitor la acțiuni ilegale ale partidului politic declarat neconstituțional, sau/și ale membrilor care conduc partidul la nivel central.

Interdicția de mai sus reprezintă un mecanism de prevenție care urmărește să împiedice persoanele care ocupau anumite funcții de conducere în partidul declarat neconstituțional, sau funcția de deputați în Parlament ai acestui partid politic de a conduce sau reprezenta alte partide succesoare. Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului, izvorâtă din manifestarea suveranității naționale.

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 16 din 03.10.2023 § se indică că ”Deși nimic din Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 19 iunie 2023 nu sugerează Parlamentului o obligație de a impune măsuri restrictive în privința drepturilor electorale ale membrilor partidului declarat neconstituțional, Curtea admite că dispozițiile contestate urmăresc realizarea mai multor scopuri legitime menționate în articolul 54 alin. (2) din Constituție (e.g., protecția securității naționale, a integrității teritoriale, a ordinii publice, a drepturilor, libertăților și demnității altor persoane) și că există o legătură rațională între aceste scopuri și prevederea contestată. În Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 19.06.2023 privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor” § 148, 149, Curtea observă că membrii și organele colegiale ale partidului nu sau disociază de comportamentul dlui Ilan Șor, manifestat prin cauzare de daune materiale în proporții deosebit de mari prin înșelăciune sau abuz de încredere și spălarea banilor în proporții deosebit de mari, constatat prin hotărâri judecătorești. Din contră, așa cum a menționat dna deputat Marina Tauber în ședința Curții, în anul 2019, aceasta chiar l-a încurajat pe dl Ilan Șor să părăsească teritoriul Republicii Moldova. Practic, un vicepreședinte al partidului l-a îndemnat pe președintele partidului să se sustragă de la îndeplinirea justiției și să fugă de condamnare. Curtea reține că statutul Partidului „Șor” stabilește lista abaterilor disciplinare grave și mai puțin grave. Acest statut i-a permis partidului să reacționeze cu privire la conduita deviantă a membrilor partidului, inclusiv a celor care ocupă funcții de conducere în partid. Așadar, Curtea consideră că partidul avea o modalitate de a influența conduita membrilor, inclusiv a conducerii partidului, însă nu a aplicat mecanismele disponibile pentru a se disocia de acesta. Prin urmare, partidul și-a asumat conduita persoanelor care acționează în numele partidului și a persoanelor din conducerea partidului. Amendamentul nu impune un termen fix în care persoanele să condamne sau să se disocieze public de deciziile sau fapte care au dus la neconstituționalitatea partidului politic.

Față de aceste prevederi nu sunt incidente prevederile art. 21 a articolelor 21 și 22 din Constituție, Curtea Constituțională a reținut că aceste articole sunt aplicabile doar în cazul procedurilor penale (a se vedea DCC nr. 81 din 18 iulie 2023, §§ 22-24; DCC nr. 89 din 25 iulie 2023, § 22). În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că interdicția de a candida la alegeri nu poate fi echivalată cu o sancțiune penală în sensul articolului 7 din Convenție (Miniscalco v. Italia, 17 iunie 2021, § 73). Din acest motiv, Curtea Constituțională în § 29 din Hotărârea Curții Constituționale nr 16 din 03.10.2023 nu a constatat incidența acestor norme constituționale în evaluarea constituționalității unor prevederi din Codul electoral.

Curtea Europeană a dezvoltat conceptul de „democrație capabilă de a se apăra” atunci când analizează cazuri în care libertatea de asociere este folosită pentru a distruge idealurile și valorile care

constituie fundamentele unei societăți democratice. În acest sens, se poate face referire și la articolul 17 din Convenție, care prevede o interdicție a utilizării abuzive a drepturilor garantate de Convenție.

În conformitate cu articolul 17 din Convenție, reclamanții nu pot invoca protecția articolului 11 din Convenție interpretat în lumina articolului 10, dacă se folosesc de exercitarea drepturilor pentru a distruge ideile și valorile democrației și ale statului de drept (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia, Cererea nr. 41340/98 și 3 altele, 13 februarie 2003, § 96.). Comisia Europeană a Drepturilor Omului a aplicat articolul 17 în două cazuri referitoare la o interdicție a partidelor politice.

Curtea Constituțională în Hotărârea nr. 10 din 19 iunie 2023 privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor” § 100 menționează ”Este adevărat că partidul politic acționează prin membrii săi, prin persoanele care îl conduc și prin simpatizanții săi, însă nu toate acțiunile acestor persoane pot fi atribuite partidului.

În acest sens, pentru a atribui partidului un comportament al membrilor săi, este necesar să se stabilească dacă partidul a întreprins vreo acțiune pentru a influența comportamentul membrului, susținător sau lider, dacă comportamentul reflectă în mod clar voința politică a partidului și dacă partidul își asumă comportamentul respectiv.”

Curtea Europeană a mai susținut că programul unui partid politic nu este singurul criteriu pentru a determina obiectivele și intențiile acestuia. Conținutul programului trebuie comparat cu acțiunile liderilor partidului și cu pozițiile pe care aceștia le apără. Luate împreună, aceste acte și poziții pot fi relevante în cadrul procedurilor de dizolvare, deoarece pot dezvălui scopurile și intențiile sale (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia, Cererea nr. 41340/98, 13 februarie 2003 § 101; CEDO, Herri Batasuna și Batasuna v. Spania, Cererea nr. 25803/04 și 25817/04, 30 iunie 2009, § 80.).

Acțiunile și discursurile continue care susțin violența și distrugerea democrației, precum și refuzul liderilor și al membrilor partidului de a se distanța de actele și convingerile teroriste pot justifica, în cazuri specifice, dizolvarea (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia [MC], Cererea nr. 41340/98 și altele 3, 13 februarie 2003, § 101.). În cauza Refah Partisi v. Turcia, Curtea Europeană a reținut că, „Deși este adevărat că liderii [Refah] au făcut nu au făcut apel, în documentele statutare, la utilizarea forței și a violenței ca armă politică, aceștia nu au luat măsuri practice prompte pentru a se distanța de acei membri ai [Refah] care aprobat în mod public posibilitatea de a folosi forța împotriva politicianilor care li se opuneau. În consecință, liderii Refah nu au risipit ambiguitatea acestor declarații cu privire la posibilitatea de a recurge la metode violente pentru a obține puterea și de a o menține.

Potrivit Curții Europene, o examinare globală a justificării interzicerii sau dizolvării unui partid politic pentru că reprezintă o amenințare la adresa pluralismului și a valorii democratice „trebuie să se concentreze asupra următoarelor aspecte: (i) dacă au existat probe plauzibile că riscul la adresa democrației, presupunând că a fost dovedit, era suficient de iminent; (ii) dacă actul și discursurile liderilor și ale membrilor partidului politic în cauză erau imputabile partidului în ansamblul său; și (iii) dacă actele și discursurile imputabile partidului politic au format un ansamblu care a oferit o imagine clară a unui model de societate conceput și susținut de către partid, care era incompatibil cu conceptul „unei societăți democratice” (CEDO, Refah Partisi (Partidul bunăstării) și alții v. Turcia [GC], Cererea nr.41340/98 și 3 altele, 13 februarie 2003, §§ 101-104.)

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr 16 din 23.10.2023 § 49, Curtea notează că competența Parlamentului de a stabili durata unei interdicții nu este una nelimitată. Pentru că această măsură implică limitări substanțiale ale dreptului constituțional de a candida la alegeri, Curtea reține că Parlamentul trebuie să aducă motive convingătoare atunci când stabilește durata unei interdicții, precum și atunci când decide să majoreze durata acesteia. Parlamentul trebuie să justifice în ce măsură durata interdicției stabilite este aptă să urmărească scopurile legitime ale acesteia.

Prevederile alin. (1/1) și (1/2) de la art. 3 se aplică: a) în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele prevăzute la alin (1/2 p. 1) lit. a) timp de 5 ani de la data pronunțării Hotărârii Curții Constituționale prin care a fost declarat partidul politic neconstituțional. Termenul de 5 ani este unul care ar acoperi durata de peste un scrutin electoral, acest termen ar oferi posibilitatea de a analiza comportamentul persoanelor din organele centrale sau care reprezintă la nivel central partidul dacă acestea continuă sau reiau activitatea partidului politic declarat anterior neconstituțional.

Prevederile alin. (1/1) și (1/2) de la art. 3 se aplică: în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele prevăzute la alin. (1/2) p. 1) lit. b) pe durata perioadei de 4 ani de la data pronunțării Hotărârii Curții Constituționale prin care a fost declarat partidul politic neconstituțional.

Perioada de 4 ani corespunde cu un ciclu electoral în Republica Moldova și prin aceasta se încearcă a se individualiza interdicțiile aplicate persoanelor care au deținut calitatea de președinte, vicepreședinte, membru a organelor executive centrale și la momentul săvârșirii faptelor pentru care partidului politic a fost declarat neconstituțional au avut un rol neutru sau pasiv la luarea deciziilor sau la comiterea faptelor care au dus la declararea neconstituționalității partidului politic, dar nu s-au disociat public de aceste decizii sau fapte.

Prevederile alin. (1/1) și (1/2) de la art. 3 se aplică: în raport cu relațiile dintre un partid politic și persoanele, faptele sau circumstanțe prevăzute la alin. (1/2) p. 1) lit. c), p. 2) - 7) la momentul survenirii premiselor aplicării acestora, dar nu mai târziu de 3 ani după săvârșirea faptei sau după ce au avut loc circumstanțele. Termenul de 3 ani este un termen mai mic decât un ciclu electoral, este stabilit pentru a nu supune anumite interdicții pentru faptele sau circumstanțele apărute cu mai mult de 3 ani în urmă și despre care nu s-a cunoscut, dar au fost constatate ulterior.

Modificările la art. 8 se propun pentru ca Agenția Servicii Publice atunci când înregistrează un partid politic și atestă existența unei situații din cele prevăzute la art. 3 alin. (1/1) și (1/2), adică faptul că un partid politic este succesori al partidului politic declarat anterior neconstituțional, va fi suspendată procedura administrativă și va fi sesizată Curtea de Apel Centru cu o cerere de chemare în judecată prin care va solicita instanței de judecată să se pronunțe pe marginea caracterului de succesori al partidului politic al cărei înregistrare se solicită în raport cu un partid politic declarat anterior neconstituțional. În baza hotărârii judecătorești definitive, Agenția Servicii Publice va emite decizia de înregistrare sau de neînregistrare a partidului politic. Aceste modificări sunt necesare ca calitatea de partid succesori să nu o constate o autoritate publică, dar instanța de judecată. Agenția Servicii Publice este în drept să solicite informații relevante despre acest fapt de la Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală și Comisia Electorală Centrală.

La articolul 22 alineatul (2) din Legea partidelor politice se propune excluderea sintagmei "Serviciului de Informații și Securitate" ceea ce ar însemna că Ministerul Justiției nu se poate adresa în instanță cu solicitare de lichidarea partidului politic doar în baza informației SIS, care de multe ori are un caracter secret.

Se propune introducerea în Codul contravențional a răspunderii contravenționale pentru corupere în scopul întrunirilor organizate. Această propunere vine din avizul Guvernului la amendamentele înregistrate la proiectul de lege prin care se propune amendarea Codului contravențional cu răspundere pentru corupere activă/pasivă pentru participare la întruniri organizate. Răspunderea contravențională va surveni pentru pretinderea, acceptarea sau primirea, propoziunea sau oferirea personal sau prin mijlocitor a mijloacelor financiare care nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, în scopul participării la întruniri organizate, dacă fapta nu constituie corupere electorală pasivă sau o infracțiune, prin care se urmărește: a) încălcarea ordinii publice; b) încălcarea moralității publice, a drepturilor sau a libertăților altor persoane; c) publicitate politică; Art. 11 par. 2 Convenția CEDO prevede că exercitarea dreptului privind libertatea întrunirii nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei ori a drepturilor și a libertăților altora.

Propunerile de la p. III din amendament se înaintează pentru a corabola articolului 16 alin. (2) lit. d) cu prevederile Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate care prevede pe lângă persoana cu funcție de răspundere separat și persoana cu de demnitate publică, la fel printr-un act de constatare definitiv al ANI pot fi private persoanele de a ocupa aceste funcții.

În contextul avizului Guvernului asupra amendamentelor la proiectul de lege privind modificarea unor acte normative (combaterea eficientă a fenomenului corupției electorale și aspectele conexe acestuia), suntem de acord cu obiecțiile înaintate vizavi de modificările care se propun a fi operate la Legea nr. 179/2023, din acest considerent, au fost efectuate modificările corespunzătoare.

Astfel, în redacția propusă mai sus, directorul/directorul adjunct al Serviciului vor putea a autoriza doar măsurile contrainformative: identificarea abonatului sau utilizatorului unei rețele de comunicații electronice și sau al unui serviciu al societății informaționale și urmărirea vizuală.

În acest sens, ținând cont de obiecția Guvernului că în Legea nr. 179/2023 ar trebui asigurată o reglementare similar celei din Legea nr. 59/2012 a măsurii „urmărirea vizuală”, proiectul amendamentului a fost modificat corespunzător, fiind exclusă „documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice”. Respectiv, în ambele acte legislative măsura realizată se va denumi – urmărirea vizuală.

Astfel, în mod similar Legii nr. 59/2012, în cazul activității contrainformative, urmărirea vizuală va putea fi autorizată de directorul SIS iar celelalte măsuri contrainformative ce implică intruziuni semnificative în viața privată a persoanei se vor autoriza în continuare de către judecător.

De asemenea, având în vedere că „urmărirea vizuală” se va autoriza de către director/director adjunct și este o claritate la acest aspect, s-a impus necesitatea modificării și a art. 14 alin. (1), care va permite prelungirea acestei măsuri la necesitate și în cazuri justificate deoarece nu reprezintă o măsură de realizare unică. Dacă am lăsa norma de la art. 14 alin. (1) în redacția actuală, nu ar fi posibilă prelungirea. Această modificare este impusă de modificarea operată la art. 9.

Propunerile privind intrarea în vigoare a prevederile de modificarea la art.35 Cod electoral al Republicii Moldova nr.325/2022 sunt menite a respecta principiul stabilității raporturilor electorale stabilit la art.11 alin.(1) Cod electoral.

Propunerea de modificare a art. 121 alin. (6) din Legea nr. 54/2003 privind contracararea activității extremiste se face în contextul avizului BNM, astfel încât să fie asigurată acoperirea tuturor categoriilor de entități care prestează servicii de plată, așa cum prevede Legea nr. 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică. Noțiunea „furnizorii de servicii financiare” este una generală și susceptibilă de interpretare. Pentru claritatea prevederii propuse în amendament, BNM a sugerat indicarea expresă a subiecților vizați.

Deputat Igor Chiriac

